

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va est Marti-a, Joi-a, Sambet'a si Dominec'a, demaneti'a.

Locuinti'a Redactorului:

si

Cancelari'a Redactiunii:

e in

Strat'a Morariloru Nr. 13.

Articolile nefrancate nu se voru primi decâtu numai de la corespunzătorii regulari ai „Federationii“
Articolii tramisi si nepublicati se voru arde.

Pretulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune 4 fl. v. a.
Pre siese lune 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregu . . . 15 fl.

Pentru Romania:
4 galb. pro ann. — 2 galb. pro 1/2 de ann. — si 1 galb. pro 1/4 de ann.

Pentru Insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taps'a timbrale pentru fiesce care publicatiune separata. In Loculu deschis
20 cr. de linia
Unu esemplariu costa 10 cr.

Pest'a, 4/16 sept. 1868.

Cas'a reprezentantiloru Ungariei incepù asta-di si continuà siedintiele. In siedinti'a de asta-di, la care asistara ministrii Lónyai, Wenckheim, Eötvös si Gorove, presedintele saluta pre deputati, amintindu, cã cestiuni atãtu de momentose si de numeroase si-astepta deslegarea, in cãtu totu minutulu d'in tempulu ce mai restã, trebuie intrebuintiati pentru ordinea d'ilei. Presedintele insfra unu numeru insemnatu de cestiuni de aceste, si apoi se ceti si se autenticiã protocolulu siedintiei trecute. Ministrulu Eötvös pune pre mes'a casei legea pentru recrutare, sanctiunata de Majestatea Sa, ca sã se publice. Notariulu o cetece si prin acest'a s'a publicatu, si s'a decisu a se tramite spre acestu scopu si la cas'a de susu. Vomu raportã mai pre langu in numerulu venitoriu, si acì insemnãmu, cã de ora ce, afara de domnulu Fl. Varga, nece unu deputatu romanu nu s'a reintorsu inca in capitala, suntemu ingrigiti, nu cum-va cestiunea natiunitãtiloru sã se ide la desbatare in absinti'a loru. O spunemu inainte, noi nu asteptãmu nece unu resultatu multumitoriu in deslegarea acestei cestiuni. Cunoscemu destulu de bine proiectulu comisiunei, dietali, precum si opiniunea maioritãtei deputatiloru magiari; ele nu ne dau nece o perspectiva pentru fericiti'a deslegare a acestei cestiuni atãtu de importanti. Ingrigirile nostre provinu singuru d'in impregiurarea, nu cum-va sã se intemple ca deputatii nostri natiionali sã nu fia de fatia la una lupta, care ar' dã doveda Europei, cã suntemu demni de drepturile basate pre egal'a indreptãtãre si pretinse de natiunea romana d'in Ungari'a; tace-mu despre Transilvani'a, unde lupt'a curge in totu foculu ei. Amu dori, ca deputatii nostri d'in Ungari'a, sã fia de fatia, ca, tienendu a mana standardulu dreptãtei, sã apere cu resolutiune si barbatãa proiectulu subscrisu de d'insii in caus'a deslegarei cestiunei natiunitãtiloru.

Cetindu cu atentiune articlii aparuti de curendu in organulu partidei stangei extreme, „Magyar Ujs.“ ni-se pare, cã se pregatesce o fusiune cu partid'a lui Ghyezy-Tisza. Stang'a extrema incepe a prevedè, cã numele lui Kossuth nu este de ajunsu pentru a produce miracule si pentru a-si ajunge scopulu.

Capulu armatei d'in Transilvani'a, generalulu Ramming, a visitatu de curendu Belgradulu si celelalte puncte strategice a le Transilvaniei. O scire electrica, impartesita de foiele austro-magiare, d'ice, cã in Transilvani'a s'ar' concentrã si asediã una armata mare, si cã acest'a s'ar' intemplã d'in caus'a cestiunei orientali.

Confusulu universitãtii sasesci s'a deschisu in 15 a. l. c. in Sabiuu. Tote cercurile alegatorie, afara de Cohalmu, prevediura pre deputatii loru cu instructiuni precise, in interesulu mantinerii autonomiei Sasiloru. Com. Mauritiu Conradu intonã in discursulu sãu, cum cã guvernulu ungurescu n'ar' avè intentiunea de a curmã drepturile legali a le Sasiloru. Dara frãtii cercuspecti se vede a nu fi avutu prè mare incredere in garanti'a lui Maritiu Conradu, si de ac'est'a prevediura pre deputatii loru cu instructiuni severe.

Diurnalele polonese comunica programulu lui Krzczunovich, substernutu dietei d'in Leupole; acestu programu contine 12 puncte privitorie la deplina autonomi'a a Galitiei. Se d'ice, cã acestu programu va fi spriginitu de maioritãtea dietei.

In locu de articulu de fondu. *)

Dupa scirea respandita de foiele magiare, cari credemu cã — in acestu punctu — suntu bine infor-

*) A se vedè nr. 126, 127, 128 si 129.

mate, cãtra finea lunei curgatorie are a se tienè pertratãrea finale, in procesulu intentatu contr'a urdtoriloru pronunciamentulu. Deci este aproape or'a, in care tribunalulu d'in Tergulu-Muresiului, dupa atãte benevolisãri, va enunciatã sentinti'a a sup'r'a capetelor acelor'a, pre zarii-au trasu innaintea sa. — Cum va fi acea sentintia: convinsu-se-va fi o. tribunalulu si prin elu o. ministeriulu ungurescu, sãu celu d'in urma prin celu de antãiu, d'in respunsurile capetate si d'in o considerare mai de aproape a lucrulu, cã acelu pronunciamentu dupa dreptu si dreptate nu pote cadè sub neci o pedepsa, sãu tribunalulu si ministeriulu au remasu totu pre langa parerile avute innainte de intentarea procesulu? nu scim, nici nu voim a cercã. Scim in se cã, fiindu acelu pronunciamentu cuprinsulu justelor pretinsiuni a le natiunei romane, cei trasi innaintea tribunalulu nu stau singuri, ci chiar' d'in motivulu acù amintitu, ei sunt sustienuti de intrega natiunea romana, ai cãrei fii credintiosi se grabira d'in tote laturile a-si aretã consentimentulu loru cu pronunciamentulu d'in cestiune. — Spre dovada, ne tienemu de strinsa detorintia a aduce la publicitate numele totoror acelor fii ai natiunei romane, cari si-au aretatu pan'acum consentimentulu loru cu pronunciamentulu pre calea diurnalulu nostru, observandu acì, cã organele justitiei si-voru fi castigatu cunoscintia despre ac'est'a, cã pre care cale si-au aretatu consentimentulu loru cu cuprinsulu pronunciamentulu acei barbati ai natiunei romane, cari nu si l'au aretatu pre calea diurnalulu nostru. Asiè, voru scì acele organe, cã cei mai destinsi barbati ai natiunei nostre s'au luptatu si se lupta pre fatia, in publicitate, cu fruntea deschisa si cu armele dreptãtei totu pre pretinsiunile natiunei romane cuprinse in pronunciamentu, d'in care cauza una dechiarare speciale a consentimentulu loru cu pronunciamentulu ar' fi fostu cu totulu de prisosu. Organele amintite voru aflã nume de aceste-a subscise d'impreuna cu altele la petitiunea Romaniloru suscernuta Maiestatei Sale la 30 dec. 1866 si date publicitatei in nr. 57—70 ai acestui diurnalu; acele-si organe voru scì merge, daca nu mai departe, celu putieniu pana la 1848, si apoi, vediendu, cã nu afla barbatu alu natiunei romane, care sã nu fia sustienutu pretinsiunile cuprinse in pronunciamentu, le va fi usioru a intentã procesu totoror barbatiloru nostri si prin ei intregi natiuni romane, daca guvernulu ungurescu intr'adeveru afla crime in acele pretensiuni drepte si necontestabile.

Repetim deci in fati'a lunei pronunciamentulu improcesuatu, aretãmu numele acelor'a, cari l'au subscrisu pe calea diurnalulu nostru, provocãmu la acei-a cari l'au suscrisu si sustienutu pre alte cãli si anume provocãmu la cei 1493 de onoratori romani suscrisi la petitiunea susternuta Maiest. Sale in 30 decembre 1866., si in numele dreptulu si alu dreptãtei ceremu si pretindemu ca sentinti'a, ce se va enunciatã asup'r'a celor trasi innaintea tribunalulu d'in Tergulu-Muresiului, sã se estinda asup'r'a totoror!

Pronunciamentu:

Considerandu nemultumirea generale, considerandu periculu prea invederatu, in care ajunse natiunea romana, limb'a si confesiunile ei, priu starea presente a lucrurilor si nemultumirea provenitoria de acì, — considerandu, cã ac'est'a d'in urma nu se pote delaturã, de cãtu punendu-se in victia principiile de egalitate, atãtu natiunale cãtu si confesiunale;

d'in detorintia cãtra patri'a si natiunea nostra, cari suntu aruncate pre marginea unui abisu si nu se potu mantui de cãtu prin multumirea justelor pretensiuni a le natiunei nostre, carea face maioritãtea precumpenitoria a locuitoriloru Traniei, dechiarãmu a stã neclatiti pre lunga principiile

si pretensiunile proclamate serbatore-sce de natiunea romana in adunarea generale si legale de la 3/15 maiu 1848; era in specie:

I. Ne pronunciamu pentru a autonomi'a Transilvaniei pre basea dipl. leopoldine si a sanct. pragmatece, — cu atãtu mai vertosu, cã si autonomi'a tierelor croato-sclavone e recunoscuta, de si relatiunea acelor'a cãtra Ungari'a a fostu cu totulu diferita de a Traniei.

II. Ne pronunciamu pentru reactivarea articiloru de lege adusi in diet'a de la Sabiuu 1863/4, prin ambii factori competenti ai legislatiunei, sanctiunati de Maj., publicati si pusi in victia, prin cari articli natiunea rom. s'a inarticulatu ca natiune regnicolaria, limb'a si confesiunile ei s'au garantatu.

III. Ne pronunciamu pentru redeschiderea dietei trane, pre basea unei adeverate reprezentatiuni poporali, dupa dereptu si convenitãtia, in sensulu votulu datu de minoritãtea rom. la diet'a feudale d'in Clusiu, a. 1865. Cã noi diet'a pestana nu o potemu considerã indreptãtita a face legi valide pentru Trania, neci pre transilvanii, ce pote voru fi siedindu intr'insa, de reprezentanti legali ai tieriei nostre.

Fiindu cã intru impregiurãrele presenti, nu ne-a remasu altu terenu pentru a castigã incuvenientiãre si valore convictiuniloru nostre politice, ne restringemu la descoperirea loru pre calea publicitatei, ca celu pucinu estu modu sã ne plinimu detorintia de cetatieni, nesuindu totu una-data si a face unu servitiu regimulu prin descoperirea franca a nemultumiriloru provenitorie d'in purcederea dinsulu intru afacerile Traniei.

Blasiu, 2/15 1868.

(Urmeza suscrierile, cari credemu cã sunt pan'acum bine cunoscute celor ce se cuvine sã le scia.)

Primimu intru tote pronunciamentulu de susu, fiindu gal'a a-lu spriginã in totu momentulu, cu cea mai firma resolutiune.

Teac'a, 29 iuliu 1868.

Gregoriu Vitezu mp.; Simeone Auguru mp. preutu gr. cat. in Ocni'ta; Teodoru Moldovanu mp.; Demetriu Moldvai mp., parocu gr. cat. in Pinticu; Efraimu Grauru mp.; Gavriila Chetianu mp.; Ioane Hossu mp.; Iacobu Popu mp., preutu gr. cat. in Socolu; Teodoru Popu mp., parocu gr. cat. alu Faragaului; Augustinu Gramu mp.; Gregoriu Popu mp.; Ioanu Chetianu mp., preutu gr. cat. in Hrastesiu; Gregoriu Vissa mp., preutu; Danila Harsia mp., preutu gr. cat. in Milesielu; Elia Moldovanu mp., preutu gr. cat. in Ujfalu; Iacobu Popu mp. preutu g.c. in Orosfai'a; Petru Rusu mp., preutu in Buduru; Nic. Mateiu mp.; Simeone Chetianu mp., par. g.c. in Ercea; Atansiu Popu mp., not.; Gerasimu Tonceanu mp., docinte; Ioane Muresianu mp., proprietariu in Santu; Basiliu Boariu mp.; Ioane Popu Pinticu mp.; Basiliu Iuga mp.; Petru Valeanu mp.; Georgiu Brateanu mp.; Luca Rusu mp.; Andreiu Muresianu mp., parocu gr. cat.; Stefanu Moldovanu mp.; Georgiu Riu mp.; Gregoriu Sandru mp.; Timoteiu Popu mp.; Eremia Popu mp.; Ioane Chiciudeanu mp.; Georgiu Romanu mp.; Florianu Vlaicu mp.; Ioanu Draganu mp.; Ioanu Giu-sota mp.; Chimu Rangora mp.; Ioachim Negulescu Popu mp.; Basiliu Popu mp.; Nicolau Blasianu mp.; Ioanu Popu mp.; Ales. Silasi mp., viceprotopopulu Bistritiei; Demetriu Mate mp., parocu in Chiralesu; Nicolau Radulu mp., parocu in Somboru; Iacobu Silviu mp., parocu gr. cat. in Copru; Ioanu Silasi mp., viceprotopopulu Buzei; Gregoriu Popu mp., proprietariu; Gregoriu Moldovanu mp., proprietariu in S. Mielosiu; Mihaiu Moldovanu mp., docinte; Alesandru Silasi mp., docinte in Moruti; Dionisiu Tamasiu mp., docinte in Boziasiu; Gregoru Muresianu mp., parocu gr. cat. alu Arculiei; Ignatiu Sendrea mp., proprietariu; Ilic Marcu mp., docinte; Simeone Furdu mp., teologu absolutu; Tom'a Furdu mp., teologu; Zachariu Moldovanu mp.; Ioane Campianu mp.; Ioane Moldovanu mp., docinte in Orosfai'a; Simeone Dorgo-siu mp., docinte; Constantinu Ardeleanu mp.; Teodoru Popescu mp., notariu in Rip'a de susu; Ioane Stefanu mp., viceprotopopulu Budacului romanu; Ioane Budai mp., not. com.; Procopiu Budai mp.; Iuonu Grigore mp.; Georgiu Margineanu mp.; Vasilie Budai mp.; Ioane Dumbrava mp., parocu gr. c. in Ragl'a; Constantinu Bota mp. notariu comunale; Antoniu

Adace mp.; Vasiliu Botirla mp., jude comunalu; Basiliu Pecurariu mp., docinte; Vasiliu Lobontiu mp.; Teodoru Adace mp.; Simeonu Adace mp.; Georgiu Simonu mp.; Dumitru Nicolae mp.; Ioane Erchedi mp., notariu comunale; Simeone Besanu mp. notariu opidanu.

(Va urmã.)

Sê scuturãmu vëlulu trecutului?

D'in parte-ne am fostu totdeun'a gat'a a iertã adversariloru nostri politici faradelegile si nedreptãtile, cari natiunea nostra le-a induratu d'in partea loru in trecut, si alu câroru numeru este legionu. D'in acestu punctu de vedere ne-am feritu, câtu ni-a fostu numai prin potintia, de re'mprospetarea tristeloru suveniri, cauzate prin evinemintele fatali de la anii 1849, in câtu potemu dice, cã acêsta pagina a istoriei, de si respectata, a remasu d'in parte-ne mai neatinãsa.

Inse, dupace vedemu, cã unguriloru li place a radicã pre totu momentulu vëlulu trecutului, dupa ce vedemu, cã ei o facu acêsta chiaru travestindu faptele intemperate si batjocurindu suferintiele si sacrificiele Romaniloru aduse la 1849, pre altariulu patriei, pentru sustinerea vietiei loru natiunali si pentru autonomiã tieriei, — ni este cu nepotintia a ni retienã cuventulu, fãra a recunosce ore care adevèru in falsele loru asertiuni.

In nrulu 197 alu diurnalulu ungurescu „Házánk”, dlu redactoriu alu acestei foie presinta unu articulu in caus'a uniunei Transilvaniei cu Ungariã si dice, cã guvernulu ar' fi culpabilu pentru tragãnarea uniunei, cã in 1848 totu guvernulu ar' fi mersu pre cale ratecita, tramitiendu in Transilvaniã de comisariu regescu pre Vay in locu de a fi tramisu pe Csányi, si pre Baldacci in locu de a fi tramisu pre Pertzel sêu Klapka, si cã daca guvernulu nu comiteã successive aceste sminte, ambele pârti (adeca romanii si ungurii) ar' fi fostu multiemite cu rezultatulu.

La aceste asertiuni am fostu reflectatu pre scurtu in nrulu 126 alu acestui diurnal, spunendu dlui redactoriu Sz., cã Romanii au avutu nenorocire si de Csányi, si cã sub conducerea acestuia s'au infiintiatu batalionele sterpitorie de Romani (dîse mai tardu Tyukász sereg); inse cu tote cã romanii au avutu nefericirea de a face si cunoscintia acestui omu premaritu de dlu Sz., totu-si au remasu credintiosi principieloru loru conducatorie, au suferitu cu barbatã loviturile cele aspre si tiranice a le neumaniloru, lovituri, cari nu le suferisera nice pre tempulu irumperei ordeloru tartare, — si totu-si nu s'au abatutu de la caus'a loru cea justa.

Dlu Sz. inse nu se afla multiemitu cu declaratiunea nostra si continua si in nrii urmatori a ne miscã paciintia dîcandu, cã Csányi a fostu unu omu umanu si cinstitu, era nu tiranu, si cã dsa nu scie nimic'a despre Tyukász-i. In modulu acêsta dlu Sz. ne aduse in pusetiunea neplacuta de a ne vedã siliti a-i da deslucirile urmatorie:

De mortuis nihil nisi bene, dice latinulu. Fiindcã Csányi a moritu la 1849 pre furce, nu voimu a discutã cu de amenuntulu: fostu-a elu omulu umanitatei sêu alu tiraniei; atãta inse trebuie sê spunemu, cã in restempulu functiunei sale ca comisariu regescu in Transilvaniã, am cetitu cu ochii nostri o proclamatie subscrisa de elu, in care impuneã Romaniloru, ca sub *pedepsa trupesca* (bot büntetés terhe alatt) sê se reintorca de la munti la locuintiele lor; pentru care proclamatiune deputatii romani d'in diet'a de la 1848 au si interpelatu pre ministrulu Szemer. Acêsta e fapta, dle Sz., care va remanã scobita adencu in memoriã nostra, precum si fapta urmatoria: Csányi sosindu in Clusiu, ca comisariu, a insarcinatu pre c. Franciscu Béldi (actualminte comite supremu in cottulu Cetate-de-balta) cu infiintierea batalioneloru, de venatori (de romani). Ctele Béldi a emis numai de câtu pre Franciscu Kászonyi (locuitoriu si adi in Frat'a) sê organizeze batalionele d'in cestiune, si acêsta si-au si implinitu misiunea cu cea mai mare energia, punendu la batal. I de comandante cu rang de capitanu pre Bardi (pretulu ungurescu d'in opidulu Sicu) (Szék), de locuteninte pe Csizsár Károly (padurariulu lui Bethlen in Zarándu), de lieutenantu pre Kis Gyuri si Bucsi Sándor (locuitori si adi in in opidulu Sicu) era la alu II batal. pre Jeney Joska d'in Muresiu-Osiorheiu.

Aceste batalione, compuse d'in omenii cei mai depravati si sangerosi, s'au imprastiatu ca locustele pre satele romanesci asediate pre campia Transilvaniei, si au rapitu totu, ce au gasitu de ce-va valoare, era pre Romani i omoriau fãra crutiare si fãra neci o judecata, in câtu mai multe sute de romani au cadutu jertfa portarei neomenesci si tiranice a acestoru batalione venatorie (sterpitorie.)

Aceste sunt fapte adevèrate, dle Sz., si daca te mai indoiesci, te indrumãmu la actele tribunaleloru militare de la 1850, si le vei gasi constatate in sentintiele aduse contr'a lui Bardi, Kászonyi, Jeney, Kis si Bucsi.

Aceste batalione tataresci, dupa ce au ispravitu cu sterpirea Romaniloru desarmati gasiti prin sate, impuscau la gaine si gasce, si de aci au mostenitu numele memoritoriu de „Tyukász sereg” — gainari —. (Ele si-ar' fi continuatu operatiunea contra romaniloru de buna sama totu cu aceea-si brutalitate, decum-va nu le desfiintã Bém, in care se mai aflã ce-va simtiu de dreptate R.)

Amintimu de asta data numai de aceste fapte complinite, si sperãmu, cã dlu Sz. se va abate de la acesta tema neplacuta si nu ne va sili a-i servi si cu alte desluciri, anume cu istorior'a dui Dragosiu d'in Abrudu, cu lucruri de a le emigratiunei, cari inca n'au vediutu lumin'a, câror'a inse li vomu da drumulu in publicitate, daca vomu fi provocati, numai atunci sê sciti dle Sz. si cei de o parere cu dta, cã va cadã o umbra negra asup'a unoru portrete, cari vi place a le aretã lumei ca portrete de eroi!

Iagu.

De sub cetatea lui Gelu, 13 sept. 1868.

Onorate domnule Redactoru! Diurnalulu „Kolov. Közl.” publica in nrulu 105 declaratiunea relativa la Pronunciamentulu trasu in judecata a loru 150 Romani, adunati la Blasiu cu ocaziunea alegerei noului metropolitu. Numitulu diurnal adauge, cã epidemia Pronunciamentulu ar' trebui lecuita cu ce-va decoctu amaru de China, ca sê nu se mai latiesca. „K. K.” se supera, firesce, vediendu energiosele declaratiuni a le Romaniloru d'in tote partile in favorulu Pronunciamentulu, si nu mai scie ce mediu-loce aru fi a se intrebuintã contr'a vocii intregi natiuni romane, de câtu fortiã bruta, poterea tiraniloru. In daru va fi inse ori-ce potere bruta, ori-ce terorizare; epidemia rechiamarei drepturiloru nostre au cuprinsu tote locurile si a strabatutu in totu corpulu natiunei romane; acêsta epidemia are singurul leacu, recunoscerea si punerea in valoare a drepturiloru rechiamate de sute de ani a le natiunei romane.

„Kolov. Közl.” et Comp. s'a potutu convinge totu d'in acea-si declaratiune, câtu de nefundate fura asertiunile lor cu privire la alegerea noului metropolitu, facundu d'in acêsta alegere una cauza politica. A nune ele afirmara, cã majoritatea voturiloru s'a concentratu in acei candidati, cari nu au subscrisu Pronunciamentulu. Ce ilusiune, ce sperantia amara, cu care se mangaiãu „K. K.” si „Pesti Napló!” Acuma voru fi convinse, cã toti acei-a, cari au alesu cu majoritate de voturi pre Ilustr. Sa Vancia si pre dnu canonicu Negrutiu, au subscrisu la Blasiu declaratiunea amintita d'in 11 augustu. Dîcu toti, pentru cã acei-a cari nu o-au subscrisu la Blasiu, si-implinira acêsta detorintia patriotica a casa, inainte de a plecã la alegere. Ast'a se pote vedã cu tota acuratetia in diurnalele nostre. Concedu, cã laudatii domni candidati nu au subscrisu Pronunciamentulu, eu celu pucinu nu le-am observatu numele in vre-una declaratiune; inse scimu bine cu totii, cã ei au subscrisu petitiunea natiunei romane subscernuta Maiestãtii Sale in decemvre 1866. Si apoi acêsta petitiune nu cuprinde alta-ce de câtu insu-si Pronunciamentulu. Fratii magiari potu fi dara convinsi, cã in caus'a natiunale romanii sunt precum in trecut asiã si asta-di, de unulu si acela-si cugetu: rechiamarea drepturiloru loru eterne. Asigurãmu inca pre fratii magiari, cã romanii nu se vor abate neci candu de la justele lor pretensiuni, ba, ce e mai multu, ei se voru nesu a le validã cu poteri unite prin tote mediu-locele, ce dreptulu si dreptatea le va dà sub dispusetiune.

Nu potu a nu ve aminti, dle Redactoru, cã amovarea dlui Elia Macelariu d'in postulu de consiliariu guverniale, d'in cauza cã a cutezatu a-si radicã vocea in diet'a pestana in favorulu Pronunciamentulu de la 15 maiu a. c., a facutu pre la noi una sensatiune mare. Unele diurnale magiare si batu jocu de d'insulu, indrumandu-lu dupa pensiu de la Janacu si la Brateanu. Eu nu credu, cã constitutiunea magiara sê contiena atari insulte barbare, de cari se folosescu unii sub egid'a acestei constitutiuni.

Unulu d'entre subscrietorii declaratiunei la Pronunciamentulu.

Zarándu, 13 sept. 1868.

Stimnate domnule Redactoru!

Ca sê aiba un publicu cetitoriu, si mai cu sema toti acei-a, cari se interesedia mai de aproape de sant'a nostra cauza natiunale, sciintia despre punerea in lucraro a alegerei membriloru comunali, cari voru avã de a participa la alegerea deputatulu mireanu tramitiendu d'in cerculu de alegere alu protopopiatulu gr. or. d'in Halmagiu la congresulu natiunale baserecescu d'in Sibiu, care e anuniatu pre diu'a d'in 28 septemvre an. cur, si pentru ca toti acei-a, cari vedu si cugeta cu sange rece, sê nu fia suprinsi de cele ce s'au petrecutu cu ocaziunea alegerei membriloru de incredere ai comunitãtiloru respective, si, pre langa aceste, ca O. publicu sê nu creda, cã preste totu Romanii d'in ettulu

Zarándulu n'aru fi sciutu si cu acêsta ocaziune, ce direptiune sê iãe fatia cu alegerea respectivulu deputatu pentru Congresulu natiunale baserecescu, permiteti-mi, dle Redactoru, a ve comunicã urmatoriele sîruri, cari me vedu indemnatu a le dà publicitatii pentru a salvã onorea nostra natiunale d'in cerculu de alegere alu Halmagiului.

In urm'a cerculariulu episcopescu, dlu protopopu tractuale, Ioanu Grodia, dede ordine, prin intrevinerea auctoritatiloru cercuali politice, ca, alegundu-se numai decãtu membrii comunali, acesti-a, insotiti de respectivii judi comunali, sê se presinte pre diu'a d'in 12 l. c. la resiedintia protopresbiteresca d'in Halmagiu.

Alesii si judii comunali se presentara pre diu'a despit in Halmagiu la edificiu scoleloru normali, si facundu-li-se cunoscuta caus'a convocarei, fãra a asteptã alte indrumãri, dechiarara cu unanimitate de alesu alu lor pre aprigulu antiluptatoriu natiunale si deputatu dietale, dlu Sigismundu Borlea.

Inse ce sê vedi? Dlu protop. Grodia, fãra de avã dreptulu de a influintã in acêsta privintia a sup'a poporulu bravu si necoruptu, se radicã si esprimendu-se si dlui pre langa d. Borlea, carui-a i atribuesce tota recunoscintia pentru zãlulu sêu desvoltatu in interesulu patriei, natiunei, si alu baserecei, puse intrebarea, cã ore cu tote aceste-a n'ar' fi mai bine ca mai antãiu sê se roge prin una deputatiune de patru insi Ilustritatea sa comitele supremu, d. Demetriu Jonescu, si numai daca Ilustritatea Sa n'ar' primi acêsta onorifica insarunare, sê remana ca alesu d. deputatu dietale, S. Borlea.

Judii comunali, d'in sentiulu de loialitate ce lu au cãtra Ilustr. Sa, primira, dupa cãte-va dispuete pro si contr'a, propunerea d. protopopu Grodia.

Dle Redactoru! Eu nu vreu se tragu neci de câtu la indoiele sentieminentele curatu natiunali ale Ilustritãtii Sale, si si cã Ilustr. Sa nu s'ar' sci dora luptã cu tota resolutiunea pentru natiunea si basereceã sa.

Totu ce vreu a spune, este cã ore cugetatu s'a bine d. protopopu, candu, audîdu unanim'a dorintia a alesiloru comunali, exprimata in favorea d. Borlea, a le carui fapte natiunali sunt atãtu de cunoscute chiar' si in ultim'a coliba romana, — cugetatu — s'a bine, intrebue eu, candu amintindu numele Ilustritãtii Sale, a facutu prin acêsta procedere unã presiune a sup'a poporulu loialu?

Precum sci eu d'in cercutariulu episcopescu, d. Grodia nu avã dreptulu ca sê adune pre alesii mireni pentru independintia alegerei deputatulu congresualu. Acêsta alegere a fostu incredintiatã unei comisiuni deosebite, denumita pentru protopopiatele Buteni, B. Ineu si Halmagiu, si erã sê se efectuesca numai in 17 a l. c. in comun'a centrale Jasasielu, unde preutii nu au neci unu dreptu de a incurge, precum nu au neci mireni de a se amestecã in alegerea deputatiloru baserecesci.

D. protopopu Grodia ar' trebui, sê scia, cã antagonistii natiunei nostre voru aretã lumei, cã noi, alegatorii dlui Borlea d'in cerculu Halmagiului, nu suntemu uniti in cugete si in sentiri cu tote discursurile si luptele dsale, dovodite in parlamentulu pestanu.

Nu asiã, dle protopope, pre cãli de aceste nu vei ajunge departe. Poporulu te va cunosce.

Noi coi de religiunea gr. orient. amu avutu firm'a sperantia, cã in principiile natiunali vei inlocui pre repausatulu protopopu Moldovanu, care a fostu totu-de-una celu mai zelosu aperatoriu alu intereselor natiunei si baserecei nostre.

Clusiu, 10 sept. 1868.

Domnule Redactoru! A sera la 7 ore sosi in Clusiu, intru sunetulu campaneloru si mii de vivate, Escel. Sa Falcinelli, nunciulu apostolicu d'in Vien'a, concomitatu de Esc. Sa episcopulu Fagarassy, de secretarii sêi si de unu canonicu rom.-cat. de la Urbea-Mare. La comun'a Feleacu fu intempinat si d'in partea nostra, de Rdsmulu d. protopopu Pamfilie si de magnif. d. Ladislau Vajda, secretariu guverniale. Asta-di, dupa servitiulu domnediescu, lu bineventã Guvernulu prin Escel. Sa d. eppu Fagarassy, comitatulu si alti.

Dupa acea, Escelintia Sa nunciulu apostolicu fu bineventatu de intielegintia nostra de aici, in frunte cu Rdsmulu d. protopopu Ioane Pamfilie, carele adresã inaltulu ospe baserecescu una cuventare clasica latina, demna de a fi data publicitatei. La cuvintele Rdsmului d. protopopu, cã „nu numai credintia, dar' si column'a marelui si memoritoriuului Imperatu romanu Traianu ne lega cu maica Rom'a,” Escelintia Sa, miscatu de suvenirile trecutulu dîse: „Sic est, et ego Romanus sicut vos.” Escelintia Sa se bucurã vediendu-se intre Romani, ca si intra connatiunali sêi, si vorbi cu fia-carele cu cea mai sincera afabilitate, asigurandu-ne despre bunele sentieminente a le Santulu Parinte facia cu natiunea romana, si cã Sant'a Sa nu voiesce a introduce straformãri in Basereceã nostra, ci ne va conservã tote drepturile nostre baserecesci in vechiulu lor usu Escelintia Sa ne apromise apoi, cã preste una diumetate de ora ne va cercetã basereceã si casele parochiali.

Intr'a devèru, tempulu determinatu nu trecu inca, si Escelintia Sa se presentã la basereceã gr.-cat., unde intielegintia nostra lu asteptã cu unu viu interesu. Intre alti amintescu numai pre Dd. Alesandru Bohetielu, Samuele Porutiu, Dr. Maioru, Ladislau Vajda si betranulu Georgiu Crainicu. Intielegintia romana d'in Clusiu merita intr'a devèru, recunoscintia cu privire la portarea s'a laudabile fatia cu marele ospe. Inscitu de toti cei de facia, Escelintia Sa mersu la basereceã, unde preutii inbracati in vestminte baserecesci lu asteptau la

Sarutandu crucea si evangeliulu, ce preutii le tieneau
mana, Escelinti'a Sa intră in basereca, si facundu-si la al-
ni rogatiunile in latină, dede binecuvantarea ddesca pre-
poporulu adunatu. Se reintorse apoi in casele parochiali,
de schimbă cu mai multi cuvinte afabili si, depunendu-si
mintele, se indepartă.

Comisariulu regescu, contele Péchy, a datu in onorea
unei ope una mesa splendida, la care fure invitati toti
gremieloru si confessiuniloru. — Band'a militara lu
ser'a cu mai multe bucăti musicali.

Audim, că Escelinti'a Sa nu a fostu la Blasiu, ci Red-
d. canonici Ioane Negrutiu si Antoniu Vestemianu, in
capitululu metropolitano, lu intempnara la Belgradu.

Mane in 14 sept., Escelinti'a Sa va caletori la Gherla,
domineca sera se va rentorce in Clusiu, si de aici va ple-
demaneti'a cătra Urbea-Mare.

Precum suntemu informati, regimulu n'a impartesitu
Escelintiei Sale candidatiunea noului metropolitu. Amu
ea d-numirea si instalarea noului metropolitu sê nu se
spre daun'a basereci si a natiunei nostre.

Georgiu Chifa, capelanu gr.-cat.

Natiunalitătile in Ungari'a *)

Si slavii de sudu (iugo-slavii.)

II.

Preotii erau si sunt inca in capulu miscării na-
mali. Ei urmeza impulsuinea unui prelatu eminiute
Strossmayer, episcopulu d'in Diakovar. Acestu
tributu este omulu celu mai popularu d'in cele trei
gate. Amu intalnit portretulu sêu pretotindeni.
a a dirigeatu subscrierea destinata a fundă o
ademia la Agramu, a datu chiaru 125,000
anci, si numitu presedintele acestei institutiuni, a
nunciatu in diu'a inaugurării, la 31 iuliu 1867,
discursu, in care a espusu in termini elocinti si
idealulu Iugo-Slaviloru. Elu favorisă respan-
instructiunei in poporu si radicarea de scole,
andu că scie, că acestu-a este celu mai bunu mid-
de a intari natiunalitatea slava. Preotii croati
diferu multu de ai Occidentului. Ei suntu, ca
ierulu inferiore unguru, mai devotati natiunalității
de cătu Romei. Au apucature independente si
andre. Imbracati cu unu pantalonu strimtu cu ga-
one, cu cisme unguresci, cu unu gerocu strinsu cu
aprazuri, au unu aeru forte martiale. Ei traiescu
si urescu pre iesuiti. Au cerut, si adunarea
in 1848 a reclamatu si ea pentru d'insii, autorisa-
a de a face liturgia in limb'a vulgara si a se ca-
tori. Ei vedu langa d'insii precollegii loru greci-
u, supusi si ei Romei, avendu femei si copii ca in
purile primitive ale basericii, si nu intielegu pen-
ce sê nu pota face si ei asemenea. Concordatulu
atu o colere de rigorismu esistintiei loru facile,
re nu diferea nici-de-cum de ace'a a laiciloru.
haru balurile ce se dau la palatulu episcopale au
statu cu desavirsire, cu marea parere de reu a
netiei elegante d'in Agramu. Vorbindu cu deose-
ti eclesiastici ce am intalnit, am fostu totu-de-una
spariatu de extrem'a violentia a sentiminteloru
patriotice. „Le predicu in desiertu modera-
nea, mi-dicea cu intristare si cu lacrele in ochi
erabilele episcopu d'in Agramu, D. Haulik; ei nu
asculta. Chiaru canonicii mei me parasescu ca sê
unice in miscare.“ in 1848, D. Haulik aperase
energia in sinulu primei camere a dietei d'in Pes-
drepturile Croatiei, in 1867, originea sa ungu-
ca, muștrările inspirate de prudintia si de amo-
patriei comune, erau de ajunsu ca sê-lu faca
nitu.

Poterea preotiloru este forte mare pretotindeni,
alesu la poporele inca june. Ei sunt adeveratii,
guri loru institutori, in tota poterea acestui fru-
cuventu. Intra in tote locuintele; petrundu
insele in momentul candu cele mai grave eve-
mente a le vietiei, nascerea, casetoria, mortea,
ca sufletulu omenescu; vorbescu nu de ce'a ce
mucovia cătra pamentu, de grigile vietiei mate-
ci de ce'a ce ne trasporta in sfer'a ideiloru ge-
si a intereseloru spirituali. Esiti d'in poporu,
e servescu cu limb'a lui; sciu cari sunt prejude-
de, pasiunile, dorintiele sale; cunosc de aproape
de familia, si sciu mobilulu care trebuie sê deter-
rezolutiunile ei. Poetulu incepe miscarea na-
nale, barbatulu de Statu i formuleza cererile, dar'
statulu casciga poporulu in favorea ei. Eta pentru
in tempurile d'in urma, se gasescu pretotindeni in
stri'a episcopi in capulu miscării natiunalitătiloru:
Boemi'a si in Moravi'a, episcopii de la Prag'a si
Brinn, dar' acesti-a sunt ultra-montani, si spri-
a agitatiunea ceha numai ca sê faca opusetiune
materielui liberalu; in Transilvani'a, Siaguna, epi-
pu de ritu grecu, lucrandu se destepete pre Ro-
ci, in fine Strossmayer, conducundu pe Iugo-
ri, fâra a refusa spriginulu chiaru alu popiloru
bi. Seminariulu este in ori-ce tiera centrulu unei
nuni formidabili, pentru că formeza omeni ce unes-
dote calități cari se escludu obicinuitu: supune-

rea pasiva a unui caporalu alu lui Fredericu II, si
entusiasmulu fanaticu alu unui seidu alu lui Maho-
metu. D'in seminarie a trasu miscarea natiunalitătii-
loru poterea de intindere, care o respandesce pre-
tindeni in basinulu Dunarei. Fericite poporele ai ca-
roru preoti favoriseza progresele. Acelea carora lip-
sesce acestu privilegiu voru avè multa greutate, ca
sê veda dorintiele loru implinindu-se. Despotismulu
spriginutu de biserica este o pedeca ce nu se restorna
de cătu cu pretiulu unoru silintie asiè de violinte, in
cātu desgusteza de libertate ori-ce natiune, care n'are
pentru d'ins'a unu amoru mai puternicu decātu mor-
tea, de care vorbesce Scriptur'a.

De acum unu anu, incidinte noue au facutu sê
intre cestiunea croata intr'o fase de linistire. Diet'a
improvizatoria d'in 1867 s'a disolvatu, si legea electo-
rale s'a modificatu de unu rescriptu imperiale, contr'a
drepturiloru tierei, d'icu Slavii. Guvernulu n'a statu la
indoiela a intrebuintă influinti'a si rezultatulu a fostu,
că a dobenditu majoritate in sinulu Adunării celei noue:
Siese-spre-diece deputati ai opusetiunii au depusu o
protestare contr'a acteloru ilegali a le ministeriului,
si s'au retrasu lasandu locurile loru vacante. Diet'a a
numitu o delegatiune care, unita cu o alta delegatiune
a dietei unguresci, a ajunsu, sunt câte-va d'ile,
dupa o lunga elaboratiune, la unu compromis (in-
voieia), a carui redactiune s'a incredintiatu dlui Zu-
vitch, si care va fi supusa mai tardu dieteloru am-
beloru tiere interesate. Ca sê stabileasca bine parita-
tea drepturiloru, testulu compromisului ungaro-cro-
atu este scrisu in cele doue limbe, un'a in faci'a al-
tei-a. Se cunoscu principalele conditiuni a le acestui
tractatu. Croati'a conserva diet'a sa, care va regula in
modu suveranu tote afacerile ce o privescu, afara de
cele de interesu generale, precum armat'a, vamile,
financiele. Pentru aceste afaceri comune Croati'a va
tramite trei-diece si unulu de deputati la parlamen-
tulu d'in Pest'a. Acést'a va tienè dar' siedintie spe-
ciali, in cari deputatii croati voru luà parte la discu-
tiune si la votu. Acést'a sistema este multu mai buna
decātu ace'a a delegatiloru austro-unguresci. Este
mai simpla. Cele doue părți potu schimbă prin voce
ideele lor. — Este mai o organizare federale, si s'au
respectatu precedentiele istorice. Apoi chiar' parla-
mentulu anglu voteza legi, candu pentru cele trei
regate-unite, candu pentru Angli'a, sêu numai pentru
Irland'a. Fiume va tramite deputati la Pest'a si la
Agramu. D'in veniturile Croatiei 45 la 100 voru fi
reservate pentru cheltuelile particulari a le tierei;
prisosulu se va numerà in cas'a comuna. Ungari'a
va interveni la Vien'a, ca sê dobendescă integritatea
teritoriale a regatului triunitaru; adeca anesiunea
fruntarieloru militari (graniceriloru) si a Dalmatiei.
In resumetu, Croati'a va ocupa in faci'a Ungariei o
pusetiune, ce semena destulu cu ace'a ce Ungari'a
ocupa in faci'a Austriei. Croatii voru fi satisfacuti.—
Magiarii alta data asiè de lacomi de dominiune, nu
s'au datu inapoi adi inaintea nici unei concesiuni.
Au voitu sê faca onore acestoru intiepte cuvinte ce
Deák dicea Slaviloru meridionali: „Eta o hartia alba
subsemnata de noi, scrieti pre d'ins'a conditiunile vos-
tre. Noi le primimu mai d'inainte. Afara de desme-
dularea regatului St. Stefanu, la care n'amu avè
dreptu sê consimptimu, nu vomu refusa nimicu.“

III.

Pentru a resolvi cestiunea natiunalitătiloru in
Ungari'a, Magiarii cata sê parasescu spiritulu de
propaganda netolerante in folosulu limbei lor, care,
in 1848, a radicatu contr'a loru tote poporatiunile
slave. Sciu, că netoleranti'a armata cu sabia si focu
a atinsu alta data in mai multe tiere scopulu, ce si-
puncă, dar asta-di nu mai are trecere. Toti omenii
timpului nostru, chiaru, mi-place a crede, partisanii
incuisitiunii, au devenitu prè umani, pentru ca intreb-
buintiarea midilocelor nemilostive, singurile cari si-
butescu, sê mai fia inca cu potentia. Ungari'a are
nevoia de devotamentulu totoruru raselor, cari locue-
scu pe teritoriulu sêu. Daca cea mai numerosa d'in
tote, ace'a a Slaviloru, s'ar impinge prin mesure ne-
dibaci intr'o ostilitate nereconciliabile, ori-ce resbelu
esterioru ar pune in periclu esistintia tierei. S'a ve-
diutu ce a costatu pe Austri'a, că a avutu contr'a ei
ur'a Italianiloru si opusetiunea Unguriloru. Acesti-a
trebuie mai alesu sê renuncie de a impune limb'a lo-
ru. Ea are calități necomparabili, o recunosc, dar
se vorbesce de o prè mica grupa de omeni, nu este
cunoscuta in strainetate, si nu se tiene prin nici o
legatura de idiomele indo-germanice ale celorlu-alte
natiunii europene: sine matre et sororibus,
dupa cumu a d'isu alta data unu scriitoriu magiaru.
Aci-a carora nu le este limba materna, n'au daru nici
unu interesu a o invetià, si e forte nedreptu a-i sili
sê o studie.

Ungurii au pus, ni se pare, o importantia esa-
gerata in aceste cestiuni de idioma. In Belgi'a, o so-
cietate de literatura flamanda, care a facutu mari ser-
vicio causei sale, luasc dreptu devisa: de taal mis
gansch hat volk, limb'a este tota natiunea. Acé-
sta masima asiè de energica este adeverata numai la

inceputulu unei miscării natiunali: ea inceteza de a
esprime adevurul cu cătu unu poporu inaintea.
Limb'a, lucru materiale, simpla combinare de sunete,
cata sê fia numai unu midilocu, nu unu scopu. Cātu
timpu este midiloculu de a face sê patrundia instru-
ctiunea la unu poporu, sê-lu radice, sê-lu lumineze,
nu pote face cine-va destule sacrificie, ca sê o culti-
veze si sê-i respandesca intrebuintiarea; dara nu tre-
bue sê uitămu, că scopulu este civilizatiunea, adica
bun'a stare materiale, luminele, moralitatea tutora.
Unu Chinezu, care ar' recunosc, că limb'a sa materna
este unu reu instrumentu alu cugetării, s'aru grabi sê o
schimbe, daca ar' fi cu minte. Germanii, cari emigreza in
Americ'a, vorbescu indata englescescu, si copiii loru sunt
nisc perfecti Iankees (Americani de nordu). Sunt ore de
plansu, că au parasitu limb'a lui Goethe pentru ace'a
a lui Shakespeare? Poporatiunile pučinu numeroze,
cari vorbescu unu dialectu deosebitu, ca Ungurii,
Olandezii, Danezii, au unu desavantagiulu evident:
sunt isolate de miscarea generale a spiritelor, si ar'
observă o indata acést'a, daca cunoscinti'a prea gene-
rale a limbei germane si francesce nu i-ar legă cu ce-
le-l-alte popore. De aceea intielegu silintia, ce se
pune d'in tote părțile, ca sê faca predominitorie ma-
rile limbe literarie, adica cea francesca italiara, angla,
germana si slava. Me miru, o marturisescu, candu
vedu pe Unguri proscrindu aceste limbe, ca sê asi-
cure intrebuintiarea esclusiva si gelosa a dialectului
loru natiunale. Acést'a este o gresielu a Unguriloru,
care se esplica inse prin resistintia, ce au trebuitu sê
opuna incalcăriloru curtii de la Vien'a. Luptandu
contr'a Austriaciloru, au fostu porniti a proscie lim-
b'a lor, dara inlocuindu-o cu cea francesca, alta-data,
er' acum cu cea angla, de candu trebuie sê caute
cine-va in Angli'a esemple de libertate politica. Asta-
di candu Ungurii n'au sê mai combata pe Austri'a,
ca sê conserve independintia lor, ar trebui sê revin-
na la limb'a germana, si chiaru sê o inveti in tote
scolele poporarie precum se invetia frantiuzesce in
Oland'a si in Germani'a, fâra a crede nimene că sê
atinge natiunalitatea printr'acést'a. Mai toti Ungurii
vorbescu deja nemtiesce. Prin acést'a limba potu in-
tretienè relatiuni cu restulu imperiului, cu cele-l-alte
natiunalități, cu sciintia europeana; este dara nedis-
pensabile sê-i respandesca cătu se pote mai multu
cunoscinti'a aprofundata.

In frumos'a s'a carte asupr'a natiunalitătiloru,
ministrulu actuale alu instructiunei publice D. Eöt-
vös, a aretatu bine, ni se pare, cum trebuià sê se re-
solva acestu punctu chiaru in limitele Ungariei. Elu
nu admite, sê se imparta tier'a in cantone date cutarei
rase, a carei limba oficiale sê se otareasca de parla-
mentu. Acést'a, dice elu cu cuventu, aru deveni odio-
su totoruru celoru, ce s'aru pretinde sacrificati. Me-
sur'a ar' fi mai neesecutabile pretutindinea, unde
traiescu amestecate poporatiuni de origine diferita.
Este mai bine, sê se lasc acestu punctu la ota-
rirea administrăriloru locali. Comitatele, comu-
nele, diferitele culte voru alege limb'a, ce voiescu.
Dreptu egale pentru toti, éta principiulu, ce trebuie
sê se consacra, si este lesne a lu-aplică intr'o tiera
asiè de descentralisata ca Ungari'a. Cestiunea idio-
meloru ar fi potutu sê se radice asemenea in Elveti'a
si in Belgi'a, că-ci in Elveti'a se intrebuintieza trei
limbe, frances'a si flamand'a si neerlandes'a. Pana
acum nu s'a presintatu nici unu conflictu seriosu,
toemai pentru că legea lasa pe fiacare liberu a in-
trebuintia limb'a ce prefera. Daca un'a sêu alt'a ar' fi
fostu obligatoria, daca mai alesu poterile publice
s'aru fi silitu, sê faca a predomini un'a d'intr'insele
considerata ca oficiale, n'aru fi lipsitu a se produce
acela-si antagonismu, acela-si ostilitati, ca si in Un-
gari'a. La diet'a Pestei, singur'a limba, a carei intre-
buintiarea este autorizata de lege este cea unguresca.
Acést'a prescriptiune este nepolitica si, ori ce aru
dice Maghiarii, cu totulu netrebuintiosa. Proclamat
libertatea idiomelor, ce necuviintia ar esî d'intr'acé-
sta? Unu oratore va intrebuintia limb'a germana
detestata, fia; daru tota lumea intielegendu-lu prea
bine, discutiunea nu va suferi. Unii se voru exprima
pote in serbesce sêu in romanesce, ca sê duca la tri-
buna dialectulu loru natiunale; dar' cine va avè unu
scopu seriosu, si va vol, sê exercite o influintia a su-
pr'a adunării, se va servi invederatu cu idiom'a, ce-
ea intielege. Cātu despre procesulu-verbale, sê se ie
unu stenografu, care scie romanesce si serbesce, sêu
si doui stenografi si dispere ori-ce dificultate. In sic-
dintiele congresuluiu internationalu ale sciintieloru so-
ciali, la cari amu asistatu, amu auditu vorbindu-se
pe rendu limbele francesca, italiana, germana, angla,
spaniola si olandesa. Cei ce nu intielegeau, er'au libe-
ri, sê nu asculte, si nu er'ă nici o idioma oficiale, cari
sê umilesca pe cele-l-alte cu prerogativele sale lega-
li. — In Belgi'a, deputatii flamandi au dreptulu a se
servi in parlamentu cu limb'a lor, materna; dar'
findu că au avantagiulu de a vorbi doue limbe, cari
le deschidu intrarea, un'a a lumii latine, ce'alalta a
lumii germane, ei au bunulu gustu de a intrebuintia
pe aceea, ce intielegu colegii loru Waloni. Proclama-
ti libertatea, suprimati ori-ce exclusiune, si acést'a

*) A se vedè nr. tr.

cestiune, care a facutu sê curga valuri de sange, care erà aproape sê cauzeze perderea Ungariei, se va reduce la o simpla afacere de curtenire, care între barbati cum trebuie si luminati, se va regulà indata.

„Rom.“

Emile de Laveleye.

(Va urmà.)

Varietati.

*** (Delegatiunile se voru conchiamà,) pre cum se scrie in modu oficiosu, pre la inceputulu lui noemvre si adeca in Pest'a. Caus'a conchiamării urginti sê fia urmatori'a: Mandatele dietei magiare espira in 10 diecemvre, si nici unu membru alu dietei nu va voi, sê funtiuneze mai departe ca deputatu sêu delegatu. Legile magiare de alegere inuse sunt astufeliu compuse, in câtu escrierea alegeriloru, esecutarea loru, conchiamarea dietei, verificările alegeriloru voru tienè pana priu lun'a lui Maiu; pana atunci regimulu ar' fi fâra bugetu. Delegatiunile trebuie dara conchiamate mai nainte, ca sê statorasca bugetulu imperialu.

*** (Cutremuru de pamentu.) Telegrafulu marinu aduce scirea trista, câ in Peru si Equator s'a intemplat unu cutremuru de pamentu atâtu de infricosiatu, in câtu s'au prapaditu 20,000 de omeni si avere de mai multe milioane.

*** (Esarendarea lemeloru d'in Timisior'a.) Ministrulu magiaru si constitutiunala de finantie, dlu Lónyay, a esarendatu provisionarea Timisioriei cu lemno la doui intreprindietori d'in Vien'a, fâra de a escrie concursu, pre cum faceâ guvernulu absolutistiu, si fâra de a considerà ofertulu timisiorieniloru. In urmare interpelatiunei deputatulu Nicolits si a atacelor preseii opusetiunale, dlu Lónyay a aflatu apoi de bine a se escusâ naintea publiculu cu aceea, câ dni'a sa a oferitu arend'a deputatiunei d'in Timisior'a, acêst'a inse a refusat-o. Acum vine deputatiunea respectiva si in congregatiunea comitatulu timisioru dechiarã asertiunea ministrulu Lónyay de „m i n t i u a“, sustienendu, câ m i n i s t r u l u a refusat ofertulu loru, sub cuventu, câ au venitu prè târdiu si contratulu aru fi inchiaiatu. Demintirea acêst'a s'a luatu la protocolu si congregatiunea a decisu, a o publicâ prin tote diurnalele. — Asiè manipuleza ministrulu constitutiunala alu Ungariei avereã terei! Daun'a causata se urca la 250,000 ft. Mai observâmu, câ dnulu Lónyay si-a cumperatu de curendu una proprietate de câte-va sute de mii.

*** (Câtra stenografi.romani.) Importanti'a congresulu besericescu nationale romanu conchiamatu pre 16/28 sept. a. c. la Sabiu, aduce cu sine, ca debaterile si conclusele lui sê se pastredie câtu se pote de fidelu posteritatei.

Subscrisul provocu dara prin acêst'a pre toti tenerii romani, cari cunoscu artea stenografiei si sunt in stare a stenografâ in adunâri publice, — sê binevoiesca a se insinuâ la mine câtu mai ingraha — adaogundu conditiunile sub cari ar' voi, si ar' potè sê jertfescã 2—3 septamane pentru folosulu natiunei si besericei nostre. Sabiu, in 28 aug. (9 sept.) 1868. Dr. Demetriu Racuciu, avocat.*)

*** (Diet'a Croatiei) a decisu, sê trameta guvernulu serbescu una adresa de condolintia pentru atentatulu in contra principelui.

*** (Arce-ducele Albrecht) a sositu luni ser'a la 9 ore in Pest'a, si marti demaneti'a a plecatu la Cassovi'a pentru a visitâ trupele.

*** (Cale ferata cu trasura de cai.) Conte Sigismundu Toldalagi a capetatu concessiune pentru lucrârile pregatitorie la calea ferata cu trasura de cai d'între Muresiu Osiorheiu si Reginulu-Sasescu.

*** (In Jászberény) s'a sentitu era-si in 9 a l. c. la 4 ore demaneti'a unu cutremuru de pamentu. Se vede dara, câ medicin'a magistrulu de acolo nu a folositu.

Sciri electrice.

Zagrabia, 12 septemvre. Asta-di s'a deschisu diet'a; presedintele intonâ in cuventarea sa, câ deputatiunea remnicolaria si-a inchiaiatu lucrârile. — La cetirea elaboratulu deputatiuniloru publiculu de pre galerie parasì sal'a. Strossmayer si partid'a natiunala n'a fostu de fatia.

Vien'a, 15 septemvre. Negotiatiunile despre lini'a ferata Semlinu-Salonicu între unu consortiu ungurescu si inalt'a porta sunt aproape de inchiaiare.

Vien'a, 15 septemvre. Sciri d'in Leupolea spunu, câ la dñu'a numelui imperatulu va sosti acolo una deputatiune magiara. — Administratiunea militaria va trece de la auulu nou incolo in manele deregatoriiloru civile. — In Transilvania se concentreza trupe.

*) Rogu si pre cele-l-alte diurne patriotice pentru primirea in coloneloru a acestei provocatiuni.

Belgradu, 15 septemvre. „Vidovlan“ scrie despre una bataia la Elenj si Gabrovo. Dimitriu Hazdi a invinsu, 200 turci au caditu.

Bucuresci, 15 septemvre. Ministrulu presedinte a deschisu sesiunea extraordinaria a camerei prin unu mesagiu alu principelui, care recomanda senatulu legea despre liniile ferate, si camerei bugetulu pentru anulu 1869.

Kiel, 15 septemvre. Regele Prusiei a sositu asta-di aici, si fù salutatu prin rectorele universitatii, Lüdemanu, care in cuventarea sa intonâ sustienerea pazei. Regele respunde: Nime nu semte mai viu dorint'a pentru sustienerea pazei, de câtu mine, câci cea mai mare greutate si responsabilitate pentru unu suveranu este, caudu se vede constrinsu, a enuncia cuventulu „resboiu“, totu-si sunt impregiurâri, candu unu suveranu nu pote si nu i-este iertatu a incungurâ atare responsabilitate. Altcum in tota Europã nu vede ansa pentru conturbarea pazei. „Atât'a pentru paciurea dvostra; priviti inse la reprezentantii armatei si marinei mele, la acêsta putere a patriei, care a documentatu, câ nu se sfiesce, a acceptâ si a luptâ una lupta impusa, — si acêsta cercustare ve va paciul pre deplinu.

Vien'a, 14 septemvre. Cursurile bursei au regresatu de nou d'in caus'a sciriloru nepaciutorie d'in strainatate. Moustier a dechiaratu privatim unu diplomatulu, câ vatemarea tratatulu d'in Prag'a va trage dupa sine resboiulu.

Concursu.

Pentru stipendie preliminate pro an. scol. 1868/9, d'in partea adunarei gen. a Asoc. tranne. tienuta la Gherl'a in 25 si 26 augustu a. c. se publica prin acêst'a concursu, cu terminulu pana in 1 octobre cal. nou a. c. si a nume:

- 1) Pentru 2 stipendie de câte 100 fl. v. a., destinate pentru ascultatori de drepturi la Universitãti ori Academie afara de patria;
- 2) pentru unu stipendiu de 80 fl. v. a., pentru unu ascultatoriu de drepturi la vre-o Academia in patria;
- 3) pentru 2 stipendie de câte 300 fl. v. a. pentru ascultatori de filosofie si profesori de gimnasie.
- 4) pentru unu stipendiu de 330 fl. v. a. destinatu pentru unu teneru romanu, carele se va consacrà studiulu agronomicu spre a fi apoi aplecatu ca profesoru de preparandia.

Si in urma,

- 5) pentru 2 stipendie, de câte 50 fl. v. a., destinate pentru gimnasisti.

Aspiratorii la susu-numitele stipendie voru avè pana la terminulu mai susu indegetatu, a-si tramite la Comit. Asoc. concursele loru, provediute: a) cu atestatu de botezu, b) cu testimonie scolare despre progresulu in studie, si in urma, c) cu testimoniu demne de credintia despre lipsirea midiloco-loru necesarie la continuarea studiiloru.

De la Comitulu Asoc. tranne romane.

Sabiu, in 8 septemvre c. n. 1868.

Concursu.

Pentru unu ajutoriu de 50 fl. v. a., preliminaru d'in partea adunarei gen. a Asoc. tranne tienuta la Gherl'a in 25 si 26 augustu c. n. a. c., pentru unu sodalu, carele voiesca a se face maiestru, se publica prin acêst'a concursu, cu terminulu pana in 1 octobre cal. nou a. c.

Concurentii la acestu ajutoriu, pana la terminulu mai susu indegetatu, au de a-si asterne la Comit. Asoc. concursele loru, provediute: a) cu carte de botezu, b) cu testimoniu despre invetiarea resp. meserie, d'in care sê se cunosca invederatu, deca concurentele aru fi in starca a si portâ de sine meseria sa, prin urmare, a se face maiestru, c) in urma adeverintia despre portarea morala.

De la Comitulu Asoc. tranne.

Sabiu, 8 septemvre c. n. 1868.

Concursu.

Pentru doue ajutorie de cate 25 fl. v. a., preliminate d'in partea adunarei gen. a Asoc. tranne. tienute la Gherl'a in 25, 26 augustu c. n. a. c. pentru doi invetiacci de meserie, se publica prin acêst'a concursu, cu terminulu pana in 1-a oct. cal. nou a. c.

Respectivii competitori au de a-si asterne la Comit. Asoc. Concursele loru, provediute: a) cu testimoniu de botezu, b) cu testimoniu demne de credintia despre portarea loru,

cum si despre diligentia si dexteritatea, dovedite in specialtatea de meserie, spre a carei invetiare s'au conservatu.

De la Comitulu Asoc. tranne.

Sabiu, in 8 sept. c. n. 1868.

Incunoscintiare

despre institutulu de ascuratiune numitu „Ország.“

Acestu institutu de ascuratiune, care, capetandu concessiunea locuriloru mai inalte numai in dilele aceste-a, incepe activitatea ca celu mai teneru institutu de specia ast'a, atrage cu planulu sêu atentiunea publica d'in trei cam forte momentose. Antâiu: elu primesce in cerculu activitatulu sale doi rami de ascuratiune, cari pan'acum au fostu ca totulu necunoscuti in patri'a nostra si a câroru infiintare acum de multu o doriau d'in anima atâtu proprietari de pamentu unguresci, cari stau sub unu credetu apesatoru, câtu si acei-a, cari dorescu a-si locâ banii strinsi, cu scutitate si cu interesu câtu se pote de mare. Intielegemu ramulu de ascuratiune contra lipsei de credetu, si ascuratiunea stringerei de capitalu. Adou'a: la ascurarea contra dauneloru cauzate prin focu a prin grindina, sustienuta d'in specia de ascuratiune de mai innainte, statoresce atare principiu, care diferese esentialminte de principiulu de pan'acum alu celoraltu societãti de ascuratiune, si care de se va potè esecutâ, — despre ce nu ne indoimu, incrediendu-ne in participarea numeroasa a publiculu ascuratoriu, — va imbunetati intr'afacere de ascuratiune si-i va radica, fâra indoieia, popularitatea, ce incepe a-i scadè.

De exemplu, la ascurarea contra foculu, acestu institutu nou voindu a scuti pre ascuratoriulu conscientiosu de neplacerele cercetâriloru, scrutâriloru si nu arare ori a enepitiunâriloru indatenate pan'acum — poftesce, ca la celele de conscriere sê se alature totdeun'a atestatu de la jurisdictiunã, care la edificie sê arete adeveretatea pretiulu spusu, era la lucruri gat'a sê dovedesca cuantitatea loru. — Si pre langa atare conditiune oferesece pârtiloru ascurate acelu avantaju, câ in casu de dauna, deca la conscrierea midilocita cu participarea oficiatulu se adoveresce, cumca cu ocaziunea petelului intr'adevera s'a pierdutu pretiulu cuprinsu in atestatulu prealabilu alu jurisdictiunei, institutulu, subtragandu pretiulu pârtiloru renase, solvesce sum'a ascurate; pre caudu dupa procedur'a instituteloru de ascuratiune de pan'acum, nu se baga nici o sama la adeveretatea conscrierei si se pimesce tass'a dupa ori-ce pretiu aretatu de ascuratoriu, unde adese ori se intempla, câ in casu de dauna nu se solvesce sum'a ascurate, dupa care s'a luatu tass'a, ci acea suma de dauna, care se statoresce la conscrierea si estimarea pârtimnia; ce nu arare ori se intempla dupa cugetulu unu-a altui-a si in detrimentulu daunatulu.

Asiè dara la institutulu „Ország“ lucrulu de capetatu este estimarea precursiva, pre candu societãtile de ascuratiune de mai innainte estima pretiulu numai dupa daun'a causata, candu este mai cu nepotintia a-lu determinâ si acêsta impregiurare dâ apoi ansa la gravamine numeroasa si la abusuri si procese, si este un'a d'între cauzele principali de ascuratiunea nu se pote estinde de ajunsu in patri'a nostra. Totu acêsta impregiurare este caus'a, câ unu omeni fâr' de consciintia intrebuintiara ascuratiuniloru spre scopuri nemorali de castigu, fiindu ajutorati de principiulu amintitu: câ potu ascurâ ori ce cuantitate de pretiu fâra a-i aretâ adeveretatea si asiè in casu de dauna, sciindu câtu de greu este a determinâ adeveratulu pretiu pierdutu, spereza câ voru capetâ una desdaunare cu castigu sêu, in casulu celu mai rêu, dreptulu de actiune pentru desdaunare. De ace'a acestu institutu nou merita partenerie si d'in punctu de vedere moralu, pentru câ poftesce a proceda la conscriere cu tota acurateti'a si, in casu de dauna, scutesce pre ascuratoriulu conscientiosu de procedur'a vatematoria a cercetârii, era de alta parte, prin recerint'a atestatulu oficiou despre conscriere, taia calea la cea mai mare parte a ascuratoriloru fâra de consciintia si cu scopuri periculose.

Dara, a trei'a: „Ország“ merita atentiune si pentru câ staruesce a combinâ avantajurile societãtiloru basate pre principiulu reciprocitãti, cu folosele societãtiloru basate pre actiuni, in câtu pentru mai mare siguretate s'a infiintatu pre actiuni, dara pentru ace'a pre ascuratiuni nu-i eschide de la castigu, ci d'in contra, dupa subtragerea de 5% de la capitalulu solvitu, imparte castigulu curatu fratiesce între actiunari si ascurati, ori in care ramu sê fia solvitu acesti-a tasse, si fâra de a i ingreunâ cu solutiuni decursive in casulu unu pierderi mai mari, pre cum se intempla la ascuratiunile reciproce. Miesiorandu-se tassele, d'in caus'a impartesirei si dividende, voru produco fâra indoieia latirea ascuratiunei, ceã ce atâtu in interesulu sengurateciloru câtu si in interesulu inavutirei publice este tare de doritu, cu deosebire la societate de ghiatia, unde fiindu tassele cele mari de pan'acum mai nesuportabile, au impiedecatu multu latirea ascuratiunei.

Cu deosebire speru, câ ramulu de ascuratiune contra lipsei de credetu si ascuratiunea stringerei de capitalu se va bucura de unu venitoriu frumosu si de o participare numeroasa a publiculu. (Va urmà.)

Proprietariu, redactoru respundietoriu si editoriu:

ALEXANDRU ROMANU.